

Keszy-Harmath Dániel

Az anyanyelvi nevelés lehetőségei a digitális távoktatás rendszerében

Bevezetés

Egy világvárvány az élet minden területét befolyásolja, változásokra készíteti. Így van ez az oktatással is. Magyarországon a koronavírus terjedésének lassítása érdekében 2020. március 13-án, pénteken határozatlan ideig bezártak az iskolaépületek a tanulók és a pedagógusok számára. Az ezt követő hétfő reggel a tanítás-nevelés folyamata már digitális távoktatás keretein belül valósult meg (Fenyvessyné 2020). A folyamat résztvevőinek tehát egy hétvégéje volt arra, hogy felkészüljenek erre a nehéz feladatra: egy olyan átállásra, amely szükségszerű és természetes a 21. századi világban, a digitális kultúrában, viszont a magyar oktatási rendszerben még kevésbé ismert és elterjedt forma. Jelen írás azt a kérdést kívánja megválaszolni saját, személyes tapasztalatok és a Facebook közösségi oldal frissen létesült tanári csoportjaiból származó vélemények alapján, hogy ez a gyors léptékű változás hogyan ment végbe az első hónapban.

Az első lépés: a kommunikáció

Egyetlen hétvégéje volt tehát az oktatási-nevelési folyamat szereplőinek: a pedagógusoknak, az iskolaigazgatóknak, a szülőknek és a tanulóknak, hogy előkészítsék az új rendszert. Az első lépések megtétele közös, online fórumokon valósult meg, rendkívül nagy mértékű összetartásban. A tantestületek a bevált kommunikációs csatornák mellett (iskolai belső levelezés, Facebook zárt csoportok) újakat is nyitottak (Zoom online megbeszélések, Discord csevegőprogram, Microsoft Teams), amelyek részben vagy csaknem egészben kiváltják az offline találkozásokat, tanácskozásokat, értekezleteket. Kulcskérdéssé vált minden iskola stratégiájában, hogy milyen felületen zajlik ettől kezdve a kommunikáció, hogyan lehet elérni egymást és a gyerekeket. Ehhez támogató csoportok jöttek létre a legnagyobb közösségi oldalon, a Facebookon (*Online otthonoktatás, Virtuálskola* stb.), de régebben létrejött közösségek is betöltik ezt a funkciót (*Ofő online és offline, IKT és módszertani tanári szoba*) (Keszy-Harmath 2014). Több olyan fórum létesült, ahol a szülők, a diákok és a tanítók, a tanárok közösen alakítják ki a stratégiát, oldják meg a felmerülő problémákat.

Az emberi, személyközi kommunikáció egyik fontos funkciója a kapcsolattartás, de emellett a nyelvi igényesség átadása, a példamutatás és az anyanyelvi kompetenciák fejlesztése is, amelyet minden szakos pedagógusnak szem előtt kell tartania (nem csupán a magyar nyelv tantárgyat tanítóknak). Alkalmazkodni kell a helyzethez. Új felületeken indulhat be a kommunikáció, de a stilisztikai elvárások, a nyelvi regiszter továbbra is pedagógiai minőségű kell, hogy maradjon, nem szabad összekeverednie a magánszférában természetes kommunikációs formáknak a tanítás-nevelés során alkalmazottakkal (Keszy-Harmath 2013), még akkor sem, ha a csatornák most sok esetben azonosak (például Messenger). A magyartanároknak a kommunikációban most fontos feladata az anyanyelvi változatok helyes használatának a megtanítása és tudatosítása (sokszor indirekt módon), valamint a kódváltás képességének a fejlesztése. Tehát az anyanyelvi nevelés első és legfontosabb feladata továbbra is a mintaadás, még ezen a „neheztett terepen is”. A fejlesztési területek között pedig egyértelműen dominánssá vált a digitális kompetencia kialakítása (például a forráskeresés gyakoroltatása, szövegszerkesztés, prezentációszerkesztés), az íráskészség fejlesztése (például fogalmazások, érvelések íratása) (Gonda 2019). A memoriterek a magyar nyelvet és az idegen nyelvet tanító tanárok más módon is számon kérhetik, például videóhívás során zajló beszélgetésben is van lehetőség feleltetni a tanulókat.

Stratégiák, digitális platformok

A tantestületi stratégiák kialakítása után sikeresen megtörtént a tanulók, valamint a szülők tájékoztatása és bevonása a digitális távoktatás folyamatába. A pedagógusok tulajdonképpen óriási önállóságot is kaptak: új digitális platformokat és tananyagokat kezdtek használni, amelyeket sokszor párhuzamosan tanultak meg a diákjaikkal együtt. A legtöbb iskolában, országosan a KRÉTA keretrendszerrel használják az oktatási folyamat összefogására, ez a digitális átállásban sem volt másképpen. Ezen a rendszeren keresztül lehetőség van kapcsolattartásra, tananyagok, tanári magyarázatok átküldésére, illetve házi feladat kiadására.

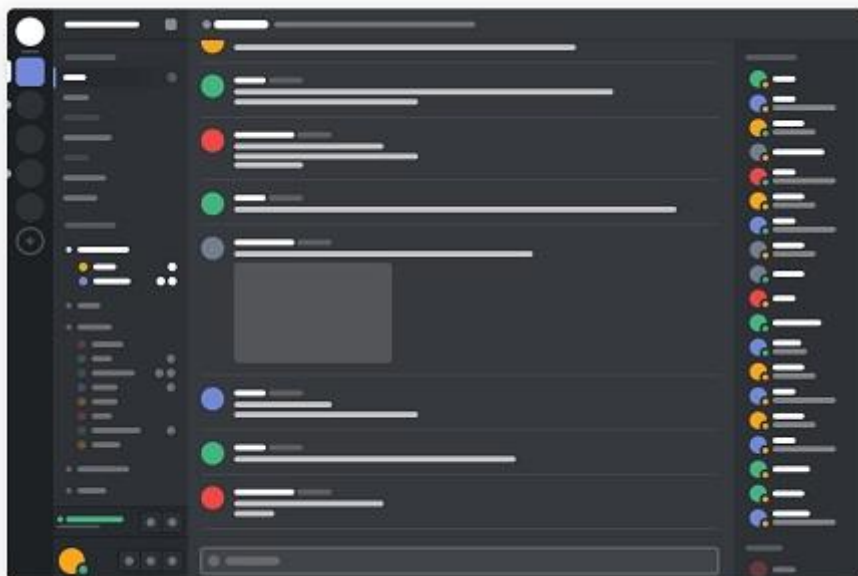
1. kép

A KRÉTA tudásbázis nyitóoldala

A hivatalos felület mellett (vagy esetenként helyette) népszerű a pedagógusok között a Microsoft OneDrive rendszere, illetve a Google Classroom. A legtöbb tanár, szülő és gyerek is egyetértett abban, hogy a tananyag írásbeli átadása mellett továbbra is nélkülözhetetlen a verbalitás, így egyre több pedagógus kezdett online órákat tartani, ahol konzultációra, magyarázatra, gyakorlásra, feladatok kijelölésére és ellenőrzésre is van lehetőség. A legnépszerűbb platformok a kommunikációs funkciók felsorolásakor már említett Discord, Zoom és Microsoft Teams voltak.

Érdekesség, hogy a Discord eredetileg gémekek, azaz online videójátékosok (Balogh 2017) csevegőprogramja volt, egy hónapja azonban az oktatásnak is fontos színterévé vált. Online osztályteremként üzemelnek a különböző szerverek, ahol lehetőség van kialakítani szöveges csatornákat (csetszobákat) és hangcsatornákat (mikrofonnal való beszélgetésre alkalmas virtuális termeket). Külön csetszobát alakíthatunk ki a fontosabb bejelentéseknél, határidők (például számonkérések) rögzítésére, egy másikat a házi feladatok és a digitális tananyag feltöltésére, egy harmadikat pedig az általános beszélgetésekre. A több kialakított hangcsatorna pedig az iskola különböző osztálytermeit szimbolizálhatja. Az iskolai teremszámot is megjelölhetjük rajtuk, sőt akár kialakíthatunk egy „lazuló folyosót is” a két online óra közti szünetekben zajló csevegésnek, tevékenységnek. Lehetőség van privát beszélgetések folytatására, illetve üzenőfalak kialakítására, ahol egy-egy üzenettel egy adott célközönséget érhetünk el tageléssel (bejelöléssel). Úgynevezett rangokat kaphatnak a résztvevők, például a pedagógusok tanári vagy akár osztályfőnöki rangot, így olyan kiváltságaik lehetnek, hogy akár az online óra során ideiglenesen némítani tudják a hangcsatornán rendetlenkedő diákokat, vagy akár el is tudják távolítani az osztályteremből őket. A fegyelmezés ilyen

formája természetesen kétélű fegyver, hasznos is lehet, ugyanakkor csökkentheti is a rendetlenkedő diák motivációját.

2. kép

A Discord mint online osztályterem (a program felépítése sematikusan)

Újításokra volt szükség a számonkérések területén is. A hagyományosnak mondható feleltetést és dolgozatíratást sok pedagógusnál felváltották a különböző online kvízek, tesztek előállítására kitalált alkalmazások (Socrative, Kahoot, Quizlet, Redmenta stb.). Ahogyan a tananyag és a házi feladatok mennyiségénél is, úgy a számonkérésben is a pedagógusok önmérsékletére van szükség, emellett pedig kulcsszerepet kapott a differenciálás. A Socrative alkalmazásban lehetőség van bármilyen témában kvízeket készíteni feleletválasztós, válaszolós és igaz-hamis feladatokkal. Ráadásul az értékeléssel sem kell bajlódniuk a pedagógusoknak, a program a kvíz kitöltése után kiszámolja az elért pontszámokat, százalékokat, így még könnyebb a jeggyel való értékelés is. Az is jó számonkérési forma lehet, ha a diákoknak kell összeállítaniuk a kvízt, ezzel a gyűjtőmunka, az utánajárás, az egyéni tanulás rendkívül produktív és motiváló folyamattá válik.

Az első sikerélmények és nehézségek

Az első sikerélmények a gyerekek számára a tanáraik általi összefogásból adódtak. Több pedagógus elmondta, milyen nehéz feladat volt mindenkit elérnie, munkára bírnia a tanulókat személyes érintkezés nélkül, az első online órák azonban sikert hoztak. A diákok is örömmel hallották újra egymás és tanáraik hangját, és lelki megnyugvást is hozott az, hogy a helyzettel közösen kell megbirkózniuk. Egy-egy feladat megoldása, az újfajta, projektszerű szemlélet elsajátítása is sok pedagógusnak és tanulónak szerzett örömet. Adódtak persze nehézségek is, a lemorzsolódó, hátrányos helyzetben levő gyerekeket nehezebben lehetett elérni. Sok diák elvész az új rendszerben, a technikai eszközök hiánya leszakadást eredményez. Nagy felelősség hárult az osztályfőnökökre, valamint a gyermekvédelmi felelősökre, iskolapszichológusokra, szociális munkásokra is. A képességeket illetően az, aki eddig hátrányban volt (például a szövegértő olvasás nehézséget jelentett neki), az a tanári visszajelzések alapján most még nagyobb problémákkal küzdött a megfelelő tanári magyarázat hiányában, ezért

mindenképpen fontos hangsúlyozni az akár telefonnal felvett tanári hanganyagok, magyarázatok eljuttatásának a fontosságát a diákokhoz, de a legszerencsésebb megoldás az online tanóra. A különböző évfolyamokon más és más probléma adódhat: egy végzős érettségiző osztály felkészülését nehezítik a bizonytalansági tényezők, egy felső tagozatosét a társas viszonyok nélkülözése, egy éppen csak iskolát kezdő első osztályos tanulónak pedig az online írás- és olvasástanítás, a tanulási rutin hiánya jelent kihívást.

Jó gyakorlatok, tanácsok a jövőre nézve

A digitális tanrend már az első hónapban sok mindenre megtanította a pedagógusokat és a tanítványokat is: fegyelemre, digitális kompetenciákra, újfajta társas együttműködési szabályokra, a tananyagbeli hangsúlyok átértékelésére, türelemre, az innovációra való nyitottságra, empátiára. Az biztos, hogy a jövőre nézve érdemes ezekből továbbvinni minden olyat, ami a normál munkarendben is megvalósítható, ami színesíti az oktatást, és ami meghozza a tanuláshoz a kellő motivációt. Zárásképpen ezért most álljon itt néhány pedagógusoktól érkezett javaslat, illetve az Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanárképző Központjának ötlettára (1, 2), amelyet az anyanyelvi nevelésben is megvalósíthatunk:

- Fontos, hogy elmondhassa a véleményét, érzéseit, gondolatait a gyerek is! Reflexiók és érvelések íratása a diákokkal az aktuális helyzetről, a koronavírus okozta változásokról, a digitális tanrendről (felső tagozaton és középiskolában egyaránt).
- Hallassuk a hangunkat! A telefonnal felvett hanganyagok feltöltése a számítógépre, és onnan online elérhető link formájában való továbbítása jó lehetőség (például WeTransfer, 3).
- Adjunk magyarázatot! A kiadott segédanyagokban, vázlatokban, dokumentumokban segítő megjegyzések írása a szóbeli magyarázat pótlására igen hasznos.
- Kevés új anyag, sok gyakoroltatás! A gyerek dolgozzon önállóan, ne mindig jegyre (például Okosdoboz [4] vagy LearningApps [5]).
- Legyen szórakozás is a tanulás! Történetek, mesék, egyéb szépirodalmi művek feldolgozása online, képregénykészítő oldalakkal (például StoryboardThat [6]) vagy online újságok, plakátok, prezentációk készítése a tömegkommunikáció témakörénél vagy bárhol máshol (Canva [7]).
- Ne féljünk más ötleteit, tanítását igénybe venni! Segítő, magyarázó és gyakoroltató videók megosztása a gyerekekkel kifejezetten jó ötlet, és terhet is vesz le a vállunkról (például Zanza tv [8] vagy Videotanár [9]).
- Nézzünk tévét, használjuk a médiát! A digitális távoktatás újdonsága, hogy bevonták a közszolgálati és a kereskedelmi televíziózást is az ismeretterjesztésbe, az oktatásba. Alsó tagozatos, felső tagozatos és középiskolai tananyagokat is bemutatnak az M5-ös csatornán, amelynek adásai visszakereshetők (10). Hasonlóan jó anyagokat nyújt az érettségire való felkészítésben néhány hírportál is, ahol sokszor szakemberek, pedagógusok magyarázzák el a tananyagot a képernyő előtt ülő diákoknak (például az Index Iskolatévé [11] magyar nyelv és irodalom, történelem és matematika tantárgyakból nyújt érettségi felkészítést; külön videóban magyarázza el a Fazekas Mihály Gimnázium magyartanára a novellaelemzés, az érvelés, az esszéírás kritériumait).
- Használjunk szemléltetésre és tanári magyarázatra multimediális tartalmakat magyar nyelvből és irodalomból! Számos olyan projekt indult az elmúlt években, amelyek eredményei a legkülönbözőbb témaköröket dolgozzák fel: ezek igényes honlapok és alkalmazások (például nyelvtörténeti tanulmányok során segítség lehet a hangfelvételeket és videórészleteket is tartalmazó Magyar Nyelvemlékek [12] vagy a helyesírás gyakoroltatásakor kiváló lehet a Helyesírási tanácsadó portál [13]).

3. kép

A Magyar Nyelvelmékek honlap nyitóképe

4. kép

A helyesírás.mta.hu oldala

- Dolgozzunk össze a kollégáinkkal! A tapasztalatok megosztása és a közös projektek (például a több tantárgy tananyagához kapcsolódó karanténvideó készítése a wevideo oldal [14] segítségével) fejlesztik a diákok társas kompetenciáit is és a sajátunkat is.

Irodalom

Balogh Andrea 2017. Digitális játékok az oktatásban. *Anyanyelv-pedagógia* 1. <http://anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=668> (2020. április 24.)

Fenyvessyné Békei Gabriella 2020. Levél a karanténból. *Anyanyelv-pedagógia* 1. <http://anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=835> (2020. április 24.)

Gonda Zsuzsa 2019. A tanulói kommunikáció fejlesztése IKT-eszközökkel. In: Terbe Erika (szerk.) *A tanulástámogató kommunikáció fejlesztése*. Eötvös Loránd Tudományegyetem. Budapest. 92–127. http://mindenkiiskolaja.elte.hu/wp-content/uploads/2019/09/A-tanul%C3%A1st%C3%A1mogat%C3%B3-kommunik%C3%A1ci%C3%B3-fejleszt%C3%A9se_INTERA.pdf (2020. április 24.)

Keszy-Harmath Dániel 2013. Tanár-diák kommunikáció a Facebookon. In: Haindrich Helga-Anna – Horváth Krisztina – Drávucz Fanni – Karácsony Fanni (szerk.): *Félúton 8*. ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola. Budapest. 143–154.

Keszy-Harmath Dániel 2014. A Facebook szerepe az anyanyelvi nevelésben. *Anyanyelv-pedagógia* 1. <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=498> (2020. április 24.)

(1) ELTE Tanárképző Központ: multimediális tartalmak gyűjteménye. <https://tkk.elte.hu/multimedia/> (2020. április 20.)

(2) ELTE Tanárképző Központ: hasznos honlapok gyűjteménye. <https://tkk.elte.hu/hasznos-honlapok/> (2020. április 20.)

(3) WeTransfer. www.wetransfer.com (2020. április 20.)

(4) Okosdoboz. www.okosdoboz.hu (2020. április 20.)

(5) LearningApps. www.learningapps.org (2020. április 20.)

(6) StoryboardThat. www.storyboardthat.com (2020. április 20.)

(7) Canva. www.canva.com (2020. április 20.)

(8) Zanta tv. www.zanza.tv (2020. április 20.)

(9) Videotanáár. www.videotanas.hu (2020. április 20.)

(10) Mediaklikk.hu. <https://mediaklikk.hu/mediatar/> (2020. április 20.)

(11) Index Iskolatévé. www.index.hu (2020. április 20.)

(12) Magyar Nyelvemlékek. <http://nyelvemlekek.oszk.hu> (2020. április 20.)

(13) Helyesírási tanácsadó portál. <https://helyesiras.mta.hu/> (2020. április 20.)

(14) Wevideo. www.wevideo.com (2020. április 20.)

Keszy-Harmath, Dániel: The possibilities of first language education in digital distance learning

Az írás szerzőjéről

Keszy-Harmath Dániel Lóránd

középiskolai magyartanár
Budai Középiskola, Budapest

danielkeszyh[kukac]gmail.com